Porabje

TEDNIK SLOVENCEV
NA MADŽARSKEM

MONOŠTER, 5. NOVEMBRA 2026

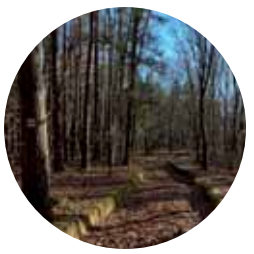
LETO 36, ŠT. 44

ERNEST EÖRY – ČLOVEK, ...

Na Hodošu so se ob deseti obletnici smrti Ernesta Eöryja spomnili človeka, ...

/ STRAN 3

Gad v ritkaroskoj gaušči?

Gad (vipera) je edina čemerna kača v Evropi. Na panonski krajaj sta dva felej gada: mali ...

/ STRAN 4

Radgoni sta zažareli v sijaju vode

V Gornji Radgoni in Radgoni je med 15. in 25. oktobrom potekal prvi Water & Light...

/ STRAN 5

POČASTILI SPOMIN NA SLOVENSKE ŽRTVE TABORIŠČA V SÁRVÁRJU

Državna sekretarka na vladnem uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu Helena Jaklitsch se je ob dnevu spomina na mrtve udeležila spominske slovesnosti v Sárvárju na Madžarskem.

/ STRAN 2

POČASTILI SPOMIN NA SLOVENSKE ŽRTVE TABORIŠČA V SÁRVÁRJU

Državna sekretarka na vladnem uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu Helena Jaklitsch se je ob dnevu spomina na mrtve udeležila spominske slovesnosti v Sárvárju na Madžarskem. V imenu Slovenije je položila venca k spominski plošči na območju nekdanjega internacijskega taborišča in k spomeniku na mestnem pokopališču, kjer so pokopane tudi slovenske žrtve taborišča. Spremljala jo je generalna konzulka Slovenije v Monoštru Dubravka Šekoranja.

USZS

Slovesnosti se je udeležil tudi Jože Vidič, eden od preživelih internirancev taborišča. Njegova prisotnost je bila dragocen opomin na usodo slovenskih družin, ki so bile med drugo svetovno vojno prisilno odpeljane z domov, ter na pomen ohranjanja neposrednih pričevanj o tem tragičnem obdobju zgodovine.

Umrle taboriščnike so pokopavali na mestnem pokopališču v Sárvárju, kjer danes stoji veliko število križev in spominskih obeležij.

Pred slovesnostjo se je državna sekretarka srečala z županom Sárvárja Istvánom Kondoro. Zahvalila se mu je za topli sprejem, dolgoletno sodelovanje mesta pri ohranjanju spomina na slovenske internirance ter za skrb za spominska znamenja in grobove žrtev. Ob tem je poudarila, da nas kljub težki zgodovini, ki povezuje oba naroda, skupno ohranjanje spomina na tragične dogodke preteklosti zavezuje k prizadevanjem, da se takšne tragedije ne bi nikoli več ponovile. Župan je izpostavil, da gre za težko zgodovinsko dediščino Madžarske, ki predstavlja skupno odgovornost za ohranjanje spomina na žrtve.

Sogovornika sta posebno pozornost namenila mladim in pomenu njihovega seznanjanja z zgodovino. Strinjala sta se, da je treba spomin na dogodke iz druge svetovne vojne prenašati na mlajše generacije, saj lahko poznavanje preteklosti prispeva k razumevanju hudih posledic vojn, nasilja in prisilnih preselitev. Pri tem sta izpostavila pomen projektov, ki mlade vključujejo v ohranjanje zgodovinskega spomina ter jih spodbujajo k spoštovanju miru, sožitja in človekovega dostojanstva. V pogovoru sta se dotaknila tudi sodelovanja Sárvárja s slovenskimi prekmurskimi občinami ter možnosti nadaljnjega povezovanja lokalnih skupnosti, zlasti pri vključevanju mladih in ohranjanju skupne zgodovinske dediščine.

V internacijsko taborišče Sárvár, ki je med drugo svetovno vojno delovalo v prostorih nekdanje tovarne umetne svile, so madžarske okupacijske oblasti odpeljale 587 Slovencev iz okolice Lendave, predvsem družin primorskega in istrskega rodu, ki so se na to območje priselile med obema vojnama. Izpostavljeni so bili hudemu pomanjkanju hrane, boleznim, neustreznim higienskim razmeram in drugim oblikam trpljenja. Med vojno je umrlo 35 pripadnikov te skupine, od tega 23 v taborišču.

Posebno pretresljiva je bila usoda otrok, ki so predstavljali velik delež interniranih slovenskih družin. V okviru reševalnih prizadevanj so številne otroke ločili od staršev ter jih premestili iz taborišča k družinam v Bačko v Srbijo, kjer so ostali do konca vojne. Med rešenimi je bilo tudi 206 slovenskih otrok. Internacija je tako poleg težkih življenjskih razmer prinesla tudi ločitev družin, negotovost in dolgotrajne posledice za številne posameznike.

Spominske slovesnosti v Sárvárju ostajajo pomemben izraz spoštovanja do žrtev internacije in njihovih družin. Ohranjanje spomina na njihovo trpljenje je tudi odgovornost do prihodnjih generacij, da se zgodbe žrtev ne pozabijo in da se takšni dogodki nikoli več ne ponovijo.

POD SREBRNIM BREJGOM ...

MIKI ROŠ

... se je zgodilo, ka se je že naprej vedlo. Ledenika pod Triglavom več nega. Zaprav, eden mali falajček večnoga leda samo od toga pripovejda, kak se zavolo vrejmena vse na velke vömenjava. Ka mo vse vküper bole razmeli, hajdi nazaj moramo iti. Nin 12 gezero lejt nazaj se je slegnji ledeni vek (jégkorszak) zgotovo.

Steri so indasvejta na Triglav šli, prejk velkoga ledenika so mogli iti. Kelko je poznano, malo menje kak 50 hektarov velki je biu. Od toga nam fotografija iz leta 1924 pripovejda.

Za njim so visko v goraj ledeniki (gleccserek) ostanoli. Ledeniki so inda tüdi večen snejg prajli, depa nika na taum svejti večno ne ostane.

Triglavski ledenik je za atrakcijo valau. Samo najbaukši so leko prejk njega šli, ka bi nej steri globko nut v njega spadno. Ledenik je pauko, duge pa globke lüjknje so se delale. Vsikši den je leko ovak bilau. Depa vrejme je svoje delalo. Vse menje je snejga spadnolo, ka ledenik bi pred suncom varvo. Moramo vedeti, ka tam v plaminaj je vedlo od 3 do 4 mejtre snejga na leto spadniti. Té snejg gor na ledenik se je »zakelo«. Malo ovak povejdano, snejg je ledenik varvo. Kelko se gnes vej, Triglavski ledenik je 90 mejterov kusti biu. Leta 2003 ledenik samo eške 0,7 hektara velki pa na eni mestaj 30 cm kusti je biu. Plaminci so vsikšo leto leko gledali, kak indašnji ledenik vögleda. Na gesen toga leta so ga znauva merit šli. Vö so dali, ka na sprtolejt več enoga falajčla Triglavskoga ledenika nede. Ranč dva kvadratniva mejtra se, gé leko vidi pa 2 cm kusti na enom mesti bi leko biu. (Nerazumljivo je).

Takše se po cejlom svejti godi. V Švajci so v peti lejtaj ledeniki za 20 % menkši gratali. Depa tau je nej samo statistika. Tau neka drugo znamenüje. Vnauge velke evropske reke se iz ledenikov napajajo. Gda ledenikov več nede... Na tau baukše nej broditi.

Srebrni brejg nika neške komentejrati.

ERNEST EÖRY – ČLOVEK, KI JE ZNAL POVEZOVATI IN POMAGATI

Na Hodošu so se ob deseti obletnici smrti Ernesta Eöryja spomnili človeka, ki je skoraj dve desetletji vodil Gasilsko zvezo Slovenije in pomembno zaznamoval razvoj slovenskega prostovoljnega gasilstva. Ob spominski slovesnosti so predstavili tudi bilten o njegovem življenju in bogati zapuščini.

VIDA TOŠ

Slovesnost, ki so se je poleg članov družine Eöry in gasilcev iz vse Slovenije udeležili tudi predstavniki madžarskih gasilcev, je z nastopom obogatil cimbalist Andi Sobočan.

Vodja, ki ni pozabil na človeka

»Ko je Ernest Eöry prišel v prostor, je znal hitro navezati stik z ljudmi. Nasmeh, hudomušna pripomba, stisk roke in pogovor so bili del njegovega načina dela.« Tako se ga spominja Matjaž Klarič, nekdanji poveljnik Gasilske zveze Slovenije in eden njegovih najtesnejših sodelavcev.

Eöry je Gasilsko zvezo Slovenije vodil med letoma 1989 in 2008. To je bilo obdobje velikih sprememb, saj je Slovenija postala samostojna država, gasilska organizacija pa je morala na novo urediti svoj položaj in delovanje. Klarič poudarja, da je Eöry znal povezati ljudi, prepoznati njihove sposobnosti in poskrbeti, da so imeli primerne razmere za delo. Ni mu bilo pomembno le, kako deluje vodstvo organizacije, pozornost je namenjal tudi mladim gasilcem, gasilkam in veteranom ter skrbel, da je imel vsak svoje mesto. Po Klaričevih besedah je bil strokoven, delaven in zahteven, znal je postaviti cilje ter spremljati njihovo uresničevanje. Sodelavce je včasih tudi pograjal, vendar jih je znal pohvaliti in nagraditi. Ob resnem delu pa ni pozabil na drobne pozornosti. Klarič se spominja, da je ob mednarodnem dnevu žensk sodelavkam na gasilski zvezi vedno prinesel rože ali čokolado. Pred novim letom je poskrbel, da so s sodelavci sedli in pogovorili. Njegov delovni dan je bil pogosto poln obveznosti. Obiskoval je gasilska društva po vsej Sloveniji in se posvečal njihovim težavam. Čeprav je bil predsednik krovne organizacije, je znal prisluhniti tudi gasilcu iz majhnega podeželskega društva. Prav v tem je bila po Klaričevem mnenju ena njegovih največjih odlik.

Zakon, ki je utrdil položaj gasilcev

Med najpomembnejšimi dosežki Eöryjevega vodenja je sprejetje Zakona o gasilstvu. Ta je uredil položaj gasilske organizacije in določil pomembno vlogo občin pri financiranju javne gasilske službe.

Predsednik Gasilske zveze Slovenije Janko Cerkvenik je na spominski slovesnosti ob deseti obletnici smrti Eöryja tako poudaril, da je vodil organizacijo v prelomnem obdobju, jo pomagal utrditi ter ji zagotoviti ugled, ki ga uživa še danes. Pomemben je bil tudi njegov prispevek k mednarodnemu uveljavljanju slovenskega gasilstva. Gasilska zveza Slovenije je leta 1992 postala polnopravna članica mednarodne gasilske organizacije CTIF, Eöry pa je pozneje dejavno sodeloval

Vence so ob grobu Ernesta Eöryja položili predstavniki slovenske in madžarske gasilske zveze ter domačega hodoškega prostovoljnega gasilskega društva.

tudi pri povezovanju gasilskih organizacij podonavskih držav. Njegovo delo ni ostalo omejeno na vodstvene funkcije in sestanke. Klarič se spominja, da je Eöry ob nesrečah želel čim prej priti do ljudi, ki so potrebovali pomoč. Tako sta se po potresu v Posočju leta 1998 odpravila na prizadeto območje, da bi se srečala z ljudmi in preverila, kako jim lahko pomagajo. Tudi ob velikem požaru v Izoli je prišel podpret gasilce, ki so delali na terenu. Klarič je izpostavil tudi njegovo vztrajnost pri urejanju financiranja zaščitne in reševalne opreme. Ko je bilo zaradi uvedbe davka na dodano vrednost vprašljivo, kako bodo gasilske organizacije zmogle dodatne stroške, je Eöry odločno zagovarjal njihove interese. Sledila so pogajanja z državo, rezultat pa je sistemsko sofinanciranje nakupa tipizirane zaščitne in reševalne opreme.

Iz Prekmurja v vrh slovenskega gasilstva

Ernest Eöry se je rodil 16. januarja 1936 na Hodošu. Čeprav je večino poklicnega življenja deloval na različnih področjih, je ostal tesno povezan z domačim krajem in Prekmurjem. Po izobrazbi je bil inženir agronomije, poklicno pa je med drugim vodil podjetje Pletilstvo Prosenjakovci. Pomembno vlogo je imel tudi v gasilstvu v domači regiji. Dolga leta je vodil Gasilsko zvezo Murska Sobota in Prostovoljno gasilsko društvo Murska Sobota. Ob tem se je zavzemal tudi za pravice madžarske narodne skupnosti, dvojezično šolstvo in razvoj obmejnih krajev. Na Hodošu so mu leta 2008 podelili naziv častnega občana. Župan Denis Tamaško je ob obletnici poudaril, da je Eöry ostal povezan z rojstnim krajem, čeprav je njegovo delo segalo daleč prek domačih meja. Njegova življenjska pot je po županovih besedah dokaz, da lahko tudi majhen kraj da velike ljudi. Toda veličina človeka se ne kaže le v dosežkih in priznanjih, temveč predvsem v tem, kaj dobrega naredi za druge. Eöry je za svoje delo leta 2012 prejel zlati red za zasluge Republike Slovenije. Med drugimi priznanji je bil tudi naziv častnega predsednika Gasilske zveze Slovenije.

Dediščina, ki jo prevzemajo mlajši

Spominska slovesnost na Hodošu je bila tudi priložnost za predstavitev biltena, v katerem so zbrani zapisi o Eöryjevem življenju, delu in dosežkih. Urednik biltena in časopisa Gasilec Blaž Račič je ob tem povedal, da ga je priprava publikacije spodbudila k podrobnejšemu spoznavanju človeka, ki ga sam ni imel priložnosti srečati. Pri nastajanju biltena so sodelovali njegovi nekdanji sodelavci, predstavniki gasilske organizacije, družina in drugi, ki so ga poznali. V zapisih se prepletajo različni pogledi na njegovo delo: od urejanja zakonodaje in razvoja strokovnega usposabljanja do povezovanja gasilcev, podpore mladim ter večje vloge žensk in veteranov v organizaciji. Klarič meni, da je Eöryjev zgled aktualen tudi danes. Mlajšim generacijam bi po njegovem mnenju lahko največ povedal s svojim odnosom do dela in ljudi. Njegove pomembne lastnosti so bile marljivost, disciplina, človečnost in predanost. Ob tem je opozoril, da mora gasilska organizacija ohraniti prostovoljnost in nestrankarsko držo ter še naprej skrbeti za strokovno usposobljenost svojih članov. Predvsem pa mora ostati zavezana človeku, ki potrebuje pomoč.

Deset let po Eöryjevi smrti njegovi dosežki ostajajo del slovenskega gasilstva. Toda ob spominu na zakone, organizacijske spremembe in priznanja so njegovi nekdanji sodelavci poudarili še nekaj: da je znal poslušati, povezovati in prevzeti odgovornost, ko je bilo to najbolj potrebno. Prav takšna zapuščina pa se ne ohranja samo v biltenih in na spominskih slovesnostih, temveč predvsem v delu ljudi, ki nadaljujejo njegovo pot.

GAD V RITKAROSKOJ GAUŠČI?

Gad (vipera) je edina čemerna kača v Evropi. Na panonski krajaj sta dva felej gada: mali gad (parlagi vipera) pa navadni gad (keresztes vipera). Mali gad ma podvrsto, štera je vogrski gad (rákosi ali kaszás vipera), šteri bi mogo živeti v Porabji tüdi, dapa ga nega na našom kraji. Itak preprousti človek ednači ništerne nej nevarne gouže z gadom.

AKOŠ ANTON DONČEC

Kakše gade majo v Sloveniji?

Navadni gad žive v zahodni krajaj Slovenije, zlasti v visiki brgaj, kak v Julijski pa Kamniški Alpaj ino Karavankaj. Té gad ma ešče eno podvrsto, štera se lejko najde na Primorskom, tau je laški gad (áspis-vipera). Ta kača je razširjena najbole v Italiji, južnom tali Francije pa pod Pireživé navadni gad, se pogausto pojavi človek (turisti ali delavci), zatok je nej redko, ka té gad vgej človeka. Največkrat so pa živine (mačke, psi, krave, konji ptd.) žrtve. Vgejd navadnoga gada je redko smrtni za človeka, itak pa trbej dobiti prautičemer.

Mali gad, zlasti pa vogrski gad komaj vgej človeka. Ta je najbole boječa kača med vsejmi čemernimi kačami na svejti. Redko vgej človeka té tüdi, če njemi na rep staupijo. Samo če ga fejst dregajo, té napada, dapa ma premalo pa preveč slabi čemer. Pauleg toga, če vgej človeka, redko piščavle nutri čemer, kà špara ž njim. Čemer njemi trbej, ka si lejko lovi gesti, človeka ali vekše stvari pa ne more pogesti. Njegvi vgejd boli pa lejko oteče, dapa ne more od njega mrejti človek (najbole tisti nej, šteri je zdravi pa močen). Nindrik so nej zapisali smrtnoga vgejda vogrskoga gada.

tistom leti malo gobarov prišlo v Őrség pa Porabje.

Sledkar so se pá čüle klajfe, ka je narodni park prineso gade. Etognauk sta mauž pa njegva žena, šteriva živeta v Števanovcaj, pripovejdala, ka sta njiva vidla gada v ritkarovskoj gaušči. Nindrik so pravli, ka so vidli gada na Gorenjom Siniki tö.

Kak razločimo gouža od gada?

Človek je sigdar čüto gnüs do plazilcov, zlasti do kače. Dosta se jih v Porabji fejst boji tüdi vodarce (vízisikló) pa jo majo za čemerno kačo ali pa mislijo, ka lejko zadavi človeka. Tau je vse somarija. Vodniki Narodnoga parka Őrség so večkrat pravli, ka nega pa je nigdar nej bilau gada v Őrségi pa Porabji, čegli György Zakál Nemesnépi (1761–1822) je v svojoj monografiji Eőrséghnek Leírása iz leta 1818 napiso, ka žive v Őrségi kurta kégyó (kriva kača), tau pa je lüdsko ime navadnoga gada.

Pravzaprav so gouži (siklók), štere pomejšajo z gadami. Takša je smokla (rézsikló), štera je fejst pogausta v naši gouščaj. Na glavi ma podkvico, štera ma formo kak litera V, zatok mislijo, ka je gad (tau sta vidla vejndrik tisti gospaud pa njegva

Smokla je fejst pogausta v porabski gouščaj.

Vogrski gad

nejskimi brejgami. Kà so tej rosagi romansko (újlatin) gučeči kraji, so se zvali inda v geziki lüstva Lahi, zatok se zove té gad tüdi laški.

Drügi gad Slovenije je modras (homoki vipera), šteri je daubo svojo ime od svoje plavo (modro)-sive farbe. Ta kača se najde po cejlom Balkani. Modras ma močni čemer, pauleg toga štirikrat več kak navadni gad. Njegvi čemer lejko buje človeka, zatok, če ga vgej, brezpogojno pa brž trbej dobiti prautičemer. Liki je modras nej agresivna kača, nego je boječa pa se mekne človeki.

Gad pa človek

Navadni gad je tüdi nej agresivna kača, samo če nevejdoč na njega staupijo ali pa ga dregajo, té vgej človeka. Na krajaj, gé

Gad v Porabji pa Őrségi?

Narodni park Őrség se trüdi, ka nazaj prinese takše stvari v Őrség pa Porabje, štere so že davnik izginile z naše krajine. V slejdnji časaj pá lejko vidimo v Porabji upkaša ali upka (búbosbanka), šteri je grato simbol Goričkoga (štrk pa je simbol cejloga slovenstva med Mörov pa Rabov).

Razširile so se pa novice (strašne novice), ka je narodni park prineso gade tüdi. Skur frtau stoletja nazaj so ništerni tau gučali, ka so sodelavci narodnoga parka z zraka, iz helikoptra pa fligara lüčali doj gade. Šteri je vözbrodo tau norijo, je gvüšno gledo dosta čüdni merikanski filmov. Kače bi tüdi zginile, če bi dojspadnile s takšne višine. Dapa tisti, šteri ne živejo tü, so dali valati klajfam, zatok je v žena z Števanovec). Dapa té znak ne dojde, ka bi prepoznali gada.

Najoprvin poglednimo oči: gad ma navpično zenico (szembogár) tak kak mačke. Zenica gouža je okrougla pa kmična (takšo ma smokla tüdi). Gad je krajša stvar pa je malo debeli, pa se pomalek giba, zmejs kda je smokla tenka, se brž giba pa se ranč té proba rejšiti, kda jo človek zgrabi. Gad se tüdi ogiba človeka pa se proba rejšiti, samo če ga fejst dregamo ali pa ga zgrabimo, té nas vgej (ali bar proba vgesti).

Za toga volo je bole gvüšno, ka so smoklo mislili za gada. Nej zaman, ka slovenska lüdska rejč zove smoklo za »lažni gad«; etak je nej prava kača, ne vgej, nejma čemera, zatok je nej nevarna.

RADGONI STA ZAŽARELI V SIJAJU VODE

V Gornji Radgoni in Radgoni je med 15. in 25. oktobrom potekal prvi Water & Light Festival. Dvanajst svetlobnih instalacij je obiskovalce popeljalo na večerni sprehod med umetnostjo, naravnimi pojavi in zgodbami, ki jih skriva območje ob Muri. Brezplačni festival je povezal obe mesti in na drugačen način predstavil vodno bogastvo regije.

VIDA TOŠ

Sprehod med svetlobo in vodo

Dvanajst svetlobnih instalacij, dve mesti in približno 4,5 kilometra dolga krožna pot. To je bila ponudba prvega festivala Water & Light, ki je v drugi polovici oktobra osvetlil ulice, trge in druge izbrane lokacije v Gornji Radgoni ter avstrijski Radgoni. Tri instalacije so bile na slovenski, devet pa na avstrijski strani meje. Obiskovalci so si jih lahko ogledali vsak večer med 18. in 22. uro, za ogled celotne poti pa so potrebovali približno uro hoje, z nekaj postanki mogoče še več. Vstop je bil brezplačen, pot pa označena s smerokazi. Zemljevidi so bili na voljo na informacijskih točkah na glavnem trgu v Radgoni in pri muzeju Špital v Gornji Radgoni.

Toda ni šlo le za sprehod med pisanimi lučmi. Festival je želel obiskovalce spodbuditi, da bi na znane kraje pogledali z drugimi očmi in ob tem izvedeli kaj novega o naravnih posebnostih domače regije.

Ko narava postane umetnost

Voda je bila rdeča nit festivalskega dogajanja. Ne le reka Mura, temveč tudi termalni in mineralni vrelci, slatine in mofete, skozi katere iz zemeljskih globin uhaja ogljikov dioksid. Organizatorji so pripravili raznolike umetniške postavitve. Nekatere so oživele na pročeljih stavb, druge so bile fizične instalacije oziroma skulpture, obiskovalci pa so lahko spoznali tudi holograme in interaktivna dela. Pri eni od instalacij je bilo treba celo pihniti, da je oživela. Tako je umetniška postavitev ponazorila mofeto, naravni pojav, pri katerem iz tal uhaja ogljikov dioksid.

»Svetloba je način, kako te vodne posebnosti približamo obiskovalcem,« je pred festivalom pojasnila Andreja Novak iz kongresnega centra Zehnerhaus, glavnega organizatorja dogodka.

Umetniška dela so pripravili ustvarjalci iz Slovenije, Avstrije, Nizozemske in Slovaške. Med njimi so bili slovenska ustvarjalna ekipa Studia Wolf in vizualna umetnica Nina Šulin ter avstrijska kolektiva Neon Golden in OchoReSotto, nizozemski Beeldjutters in slovaški umetnik Sedemminut. Vsak je naravne posebnosti območja predstavil v svojem slogu. Nekateri so se oprli na projekcije in digitalne učinke, drugi na prostor, gibanje in neposredno sodelovanje obiskovalcev. Tako je voda postala izhodišče za različne umetniške zgodbe.

Glavni trg, Bad Radkersburg

Da bi naravno bogastvo tudi ohranili

Festival je nastal v okviru čezmejnega projekta deProfundis, v katerem so partnerji raziskovali posebne vodne vire in druge naravne pojave na slovenski in avstrijski strani meje. Projekt je bil namenjen tudi boljšemu poznavanju in varovanju te dediščine. Kot je poudarila Novakova, je bilo raziskovalno delo usmerjeno predvsem v znanost, naravo in njeno varstvo, festival pa je ugotovitve predstavil širši javnosti na bolj doživet način. V okviru projekta so med drugim oživili nekatere slatinske izvire in pripravili razstavo o vodnih posebnostih.

Razlog za takšno predstavitev je tudi v tem, da nekateri naravni prostori ne prenesejo množičnega obiska. Njihova vrednost je namreč prav v tem, da ostanejo čim bolj neokrnjene. Svetlobne instalacije so zato obiskovalcem omogočile spoznavanje naravnih pojavov, ne da bi morali vsi obiskati občutljiva območja. Mojca Bedjanič z Zavoda RS za varstvo narave je ob predstavitvi festivala izpostavila, da Ščavniška dolina s širšim območjem Gornje Radgone in Radgone izstopa po veliki gostoti in raznolikosti mineralnih izvirov, slatin in mofet. Ti pojavi niso pomembni le z geološkega vidika, temveč so skozi stoletja vplivali tudi na življenje ljudi. Direktor zavoda Damijan Denac je opozoril še na bogato naravno dediščino ob Muri in v Slovenskih goricah, kjer se prepletajo različni življenjski prostori in vrste ter kulturna krajina.

RG Dom penine, Gornja Radgona

Meja, ki mesti povezuje

Pomemben del festivala je bilo tudi sodelovanje obeh Radgon. Čezmejno povezovanje je bilo v ospredju že pri pripravi projekta deProfundis, festival pa je to sodelovanje prenesel še na področje kulture in turizma. Županja občine Gornja Radgona Urška Mauko Tuš je v festivalu prepoznala priložnost, da mesto in širša regija svojo naravno dediščino predstavita na sodoben način. Poudarila je, da mesti že desetletja dokazujeta, da ju skupne priložnosti povezujejo močneje, kot ju ločuje državna meja. Tudi župan Radgone Karl Lautner je izpostavil pomen vode za zgodovino, identiteto in gospodarski razvoj mesta. Po njegovih besedah je festival pokazal, kaj je mogoče doseči s sodelovanjem čez mejo.

Za izvedbo je skrbela ekipa kongresnega centra Zehnerhaus skupaj s projektnimi partnerji. Operativna vodja centra Urška Farazin je ob začetku festivala poudarila, da je za dogodkom več mesecev načrtovanja in usklajevanja. Čeprav je bila organizacijska ekipa majhna, ji je uspelo pripraviti obsežen projekt, ki je povezal dve mesti in mednarodne umetnike.

Več kot le večerni sprehod

Prvi Water & Light Festival je tako združil umetnost, naravoslovje in turistično ponudbo. Njegova posebnost je bila v tem, da je obiskovalce vabil na pot med dvema mestoma, ki ju sicer dobro poznajo, a sta se tokrat pokazali v nekoliko drugačni podobi. Obiskovalci so lahko večerni ogled dopolnili tudi s posebno kulinarično ponudbo gostincev na slovenski in avstrijski strani.

Ali bo festival postal stalnica, ob prvi izvedbi še ni bilo znano. Organizatorji so si želeli dobrega obiska in nadaljevanja, vendar so opozorili, da takšen dogodek zahteva precejšen finančni in organizacijski vložek.

Ne glede na prihodnost festivala pa je projekt deProfundis za seboj pustil raziskovalna spoznanja, okrepljena partnerstva in nove možnosti za skupno predstavljanje naravne dediščine. Dve Radgoni sta tako dobili priložnost pokazati, da lahko voda, ki že dolgo zaznamuje življenje ob Muri, poveže tudi umetnost, znanost in ljudi.

OD SLOVENIJE ...

Pirc Musarjeva papeža Leona XIV. povabila na obisk Slovenije

Predsednica Slovenije Nataša Pirc Musar je obiskala Vatikan in papeža Leona XIV. uradno povabila na obisk Slovenije. Papež se je po njenih besedah odzval pritrdilno. Pirc Musarjeva je spomnila, da mineva letos 30 let od obiska papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji, prihodnje leto pa bo 35-letnica diplomatskih odnosov med Slovenijo in Svetim sedežem. S papežem sta govorila tudi o Zahodnem Balkanu, miru, odnosu do migrantov, medverskem sožitju in umetni inteligenci. Predsednica je poudarila pomembnost demokratičnih načel, političnega dialoga in prizadevanj Vatikana za vzpostavitev stikov med Rusijo in Ukrajino. Med obiskom se je srečala tudi z državnim tajnikom Svetega sedeža kardinalom Pietrom Parolinom in tajnikom za odnose z državami Paulom Richardom Gallagherjem. Parolinu se je zahvalila za podporo prizadevanjem za vrnitev umetnin v njihovo izvorno okolje. Pirc Musarjeva je Vatikan nazadnje obiskala decembra 2024. Slovenijo je doslej obiskal le papež Janez Pavel II., in sicer v letih 1996 in 1999.

Tudi psihologi proti prodaji alkohola v šolah, ko ni pouka

V Društvu psihologov Slovenije nasprotujejo predlogu zakonske spremembe, ki bi omogočila prodajo alkohola na prireditvah v šolskih prostorih, ko tam ni pouka in obšolskih dejavnosti. Menijo, da šole tudi ob takšnih dogodkih ne smejo dopuščati točenja alkohola, saj s tem mladim pošiljajo napačno sporočilo. Predlog sprememb zakona o omejevanju porabe alkohola so septembra v državni zbor vložili poslanci strank SDS, NSi, SLS, Fokua, Demokrati in Resnica. Z njim želijo omogočiti izjemo od prepovedi prodaje alkohola v šolskih prostorih, ko tam ne potekajo izobraževalne dejavnosti. V društvu opozarjajo, da je v slovenski družbi odnos do alkohola preveč strpen, kar je eden od dejavnikov tveganega pitja pri mladih. Poudarjajo, da morajo šole, tudi ko ni pouka, predstavljati zgled zdravega življenjskega sloga ter da gospodarski interesi ne smejo prevladati nad prizadevanji za zmanjšanje uživanja alkohola.

FESTIVAL SLOVENSKOGA FILMA

Nej dugo nazaj se je svetek slovenskoga filma zgotovo. Festival slovenskoga filma Portorož 2026 je pokazo, ka v Sloveniji se dosta dobri filmov v zagnjom leti naprajlo. Nej samo tau, tüdi dosta takši, steri so bili z drugimi rosagami vküper napravleni. Na 29. Festivali slovenskoga filma se je leko 123 filmov poglednilo.

MIKI ROŠ

Na festivali se lidge iz svejta filma vküper dobijo, z njimi se tüdi publika leko drüži. Tak je vsigdar pa je tüdi tri lejta nazaj bilau.

Film ti vsigdar falajček življenja vzeme, depa za tau ti nigdar ne smej žau biti. Tau je biu moto slegnjoga festivala. Rejsan se je dosta lüdi na skur vsej projekcijaj leko vidlo. Za kiklami se je eške dugo od toga gučalo, ka minsitrica za kulturo je festival doj povejdala. Vö je dala, ka nje na festival nede. Od toga smo v našom pisanji spod Srebrnoga brga že neka prajli. Pa smo istino meli. Neka si je vönajšla, ka se njoj nej vidlo. Tak je nej do toga prišlo, ka bi se na velke čülo, ka go filmarge najbole ne poštüvlejo. Depa optimizem se je vseposedi leko čüto. Kak bi ovak leko na svetki slovenkoga filma bilau?

Direktor festivala Bojan Labovič je nej samo gnauk povedo, ka je slovenski film v vse baukšoj kondiciji.

Filmi na festivali so se inda samo na enom mesti leko gledali. Kak je tej filmov vsikšo leto vse več, eške na eno mesto je trbelo filme »odpelati«. Ja, nej samo Avditorij Portorož, zdaj se filmi leko tüdi vcejlak skrak maurdja gledajo. Tam tak zvani Magazin grande stodji. Inda so morsko sau tam nut meli. Za časa festivala se tam filmi gledajo.

Depa tam se samo filmi ne gledajo. Gda se kesnau večer slejgen film zgotovi, v Magazin grande se na velke muzika čüje. Ta do dvej, trej prejk paunauči se pleše, tüdi kaj spidje, po dugi vöraj gledanja filmov tau vsem dobro spadne.

S tejm smo že do toga prišli, stere filme so za najbaukše vözglasili. Pa do toga tö, stere igralce pa igralke je žirija za najbaukše vözglasila. »Ida, ka je tak grdau spejvala, ka so eške mrtveci od mrtvi stanoli pa spejvali z njau« je za najbaukši film festivala biu vözglašeni.

Dokumentarni filmi v Sloveniji za trno poštüvane velajo. Slovenske režiserje pa režiserke dokumentarni filmov tüdi kaulak po svejti poštüjejo. Zmejs med njimi Siniša Gačič vsigdar vej šokejrati. Tak je že pred lejti bilau, gda je film Hči Camore (Čerka Camore) rekorde rüšo. Tau leto je njegvi film Ples življenja lidi do djoja spravlo. Film od ženske pripovejda, ka go v Holandiji evtanazija čaka. Zavolo smrtelnoga betega mrejti ške, ka več nede tak trpejla. Slejgnje njene dneve z možom je režiser s kamero loviu.

Igralec Gregor Baković za staroga mačka v svejti filma vala. Od njegve slejgnje vesne je 14 lejt taodišlo. Letos njemi je žirija znauva vesno namenila.

Inda so sau nut nosili, gnes lidge filme v Magazin grande ojdijo gledat. Na pravom kraji se grajka vidi, ka stoj ne bi v mordje spadno.

Eške drugi lidge so vesne daubili, brezi steri filma ne more biti. Depa od nji kaj več drgauč vöovadimo. Na vsikši festival pa eden možakar pride, ka ga tam mogauče niške ne bi čako. Enoga je nej vönjau.

Film od Ide je Ester Ivakič režejrala. Film je nej samo vesno za najbuakši film daubo, zvün toga eške tri vesne je film domau odneso. Tak je tüdi po tejm film od Ide rejsan najbaukši biu.

Filmski festival Portorož 2026 je rekorde postavlo. Nigdar telko filmov na njem nej bilau videti. Kak de vse vküper drugo leto vögledalo, se ne vej. Vej se pa, ka v kulturi se znauva finance rejžejo.

»MAČEK, TEBI JE LEKO!«

Aleksander Ružič

Kak je Gabor dverice na plouti potisno na dvorišče, že se njemi je maček potegno med nogé.
»A, pajdaš! Že si me komaj čako kak vövidi. Ideva notri. Za tebe že nika najdeva.
Maček je zadovolno žvečo poreden falat stare klobasi, Gabori je pa vse dogajanje z Juliš pa z njenin betegon plejsalo po pameti, ka je ranč nej znau, gé bi naj začno premišlavati.
»Kak de zdaj tadale. Eti na ton zapüščenon dvorišči san od mali noug doma, zdaj pa dobin klüč od Juliš. V gospočkon salaši.«
Maček, šteri je ešče itak pod stolon svojo klobas žülo, ga je zmes malo gor pogledno, Gabor ga je pa gledo, kak zadovolno svojo gospočko porcijo tapospravla.
»Tebi je leko. Ti nemaš takši nevol. Zdaj da bi se na stara lejta leko pomali ta proti grobi spravlo, so me sefelé nevole dojše. Pa ešče Števan, pa ...«
Vton so se dveri v künjo odprle:
»Dober den, Gabor. Zdaj te pa itak zato doma najden.«
Gabori je krv v lica vdarila. Včasi je opazo, ka je nika vse v nouvo zriktana: nouvi förtok pa svekel, z zlatimi robami vacalek pa ...
»Maš prav, Trejza. Nej san biu doma. Spau san pri Juliš. Spoznali smo se na penzionističnon dnejvi ... te, gda sta s Števanon šla plesat.«
»Tista gospa, ka sta si mela tan telko povedati? Ja, malo se je spominan. No dobro. Če neščeš, ka san dale tüj, povej,« je po tjuma pravila in da se je ščela obrnouti, go je Gabor stavo.
»Trejza, ne boj čemerna. Zdaj ti vse doj poven, kak je zmenov. Števan, ti, pa drüga deca smo vküp v velkon srmaštvi gorrasli. Skouz smo dali Ruse pa vse drüge nevoule in bi rad, ka bi ešče dale ostali pajdaši. Doj sedi, pa ti vse ta poven, kak je zdaj z menov.«
Gabor je gučo, Trejza ga je pa poslüšala. Te so se pa v künjo znouva odprle dveri.
»A, Gabor, si prišo? Včera si pa nej biu doma,« ga je na pragi pozdravo Števan.
Gabori se je rejč stavila, Trejza pa je batrivno nazaj pravila:
»Števan, Gabor mi glij zdaj tolmači, kak se zdaj z njin godi.«
»Ja kak! Gospočki krüj pa gospočka postela njemi je zadišala.«
Trejza je poglednila proti Gabori, te pa na glas pravila:
»Ne vejš, ka gučiš. Sigdar smo si bili dobri, pa ščen, ka de ešče dale tak, ka boš znau! Pa tüdi te naj ne briga, kak de Gabor živo ... če že ščeš od mene tou čüti. Pa leko bi se do Gabora lepše držo, vej ti je pa nika nej napravo.«
V künji je gratala tjuča in samo mačeče žvečenje se je čülo tan sé s kouta, kama se je s svojov klobasov potegno, gda je Števan not v künjo stoupo.
Žmeten luft je en čas moto svoje štrike, te se je pa oglaso Števan:
»Iden. Vidin, ka tü neman kaj iskati. Mogouče de me pa ešče gda štoj kaj nüco!«
Künjske dveri so počile, Trejza si je pa gučala:
»Ne more trpeti, ka bi nej kaj bilou po njegvon. Tak so ga navčili, samo ka ga je čas povozo. Gabor, jaz te vse razmin. Da boš mogo k Juliš iti, leko ideš. Jaz mo ti pa ižo pa mačka skrb mejla ... če de ti tak po vouli.«
Gabori se je začnila Trejza smiliti, ali si je nej znao pomagati. Vse si je premišlavo, kak bi vse vküp za vse najboukše bilou, ali kaj čednoga se njemi nej ščelo pokazati. Niti je nej vpamet vzeu, gda je Trejza v künjo prinesla droberdje.
»V šparat zakürin pa nama nika napravin. Poznan te, pa san gvüšna, ka ne boš meu nika prouti.«
Že sta skoron svojiva talejra spraznila, gda se je Trejza oglasila:
»Ešče nede kmica pa man čas, ka ti kaj ta po iži vred vzemen. Če kaj pride gospa Juliš, de vidla, ka se eti tüdi nešče za tebe briga.«
Če glij so Trejzine reči Gabori dosta povedale, je vseeno vse vzeu z dobre vole.
»Ja prav maš, Trejza. Nikdar ti nemo mogo dojpoplačati tvoje dobroute. Znan, ka san vse naoupak napravo, ali zdaj več poti nazaj ne vidin. Ali naj več nejden v varaš?«
»Nej! Tou pa nej! Tüdi tan te nakak nüca. Vse naj bou, kak je,« je poglednila proti okni. »Jaj, že se je kmica napravila, mene je pa tak straj po kmici iti.«
Gabora je stisnilo, gda je tüdi on pogledno proti okni, te se je pa odloučo:
»Trejza, če ti nede prouti, leko eti pri meni tou nouč prespiš.«
Gaborova postela je ešče nikdar nej mela dva spajača. Zranek je že začno gledati skouz čiste glažojne, štere je popoudnevi spucala Trejza, gda se je Gabor začno doj s postele spravlati. Tüdi Trejza se je zbidila, prejla Gabora za rokou in po tjuma pravla:
»Zdaj san pa zaistino srečna. Gabor, nikdar ti te noči ne pozabin, pa naj se ma goditi kak koli.«
Trejza je skoron cejli den bila pri Gabori. Iža je sigdar bole gračüvala vrejd vzeta, gda je pa začnilo sunce doj iti, je pravila:
»Cejli den sva bila vküp in lepou mi je bilou. Zdaj pa moren iti, ka do moje kokoši že začnile na sedalo skakati, pa tüdi maček de me že čako.

... DO MADŽARSKE

Bo 24. december dela prost dan?

Predlog, da bi 24. december razglasil za dela prost da, je bil objavljen tudi na družbenih omrežjih, kjer lahko glasujejo zanj ali proti vsi državljani v obliki javne razprave. Pobudo so vložili trije poslanci stranke Tisza, njihov cilj pa je, da sprememba začne veljati že letos. Če bo sprejeta, bi 24. december lahko postal dela prost dan; trenutno je dan počitka, ki pa ga je treba nadomestiti v soboto, 12. decembra. Mnenja o predlogu lahko državljani podajo do 5. novembra. Pobuda poslancev se je rodila potem, ko ni bilo zbranih dovolj podpisov za referendum, kar so predlagali sindikati. Narodna volilna komisija je 17. aprila potrdila vprašanje referenduma, zbiranje podpisov pa je bilo mogoče od 15. maja do 11. septembra. Na seji nacionalne volilne komisije prejšnji torek so ugotovili, da število veljavnih podpisov s podporo pobude, ki jo je začel sindikat trgovskih delavcev, ni doseglo sto tisoč, torej pobuda ni izpolnila potrebnih pogojev.

Popularnost Tisze je nekoliko upadla, a je še vedno bolj priljubljena kot v času volitev

Če bi bile volitve to nedeljo, bi za stranko Tisza glasovalo 54 odstotkov volilnih upravičencev, za Fidesz 22 odstotkov vseh volivcev, medtem ko bi desničarska stranka Mi Hazánk dobila 7–8 odstotkov glasov. V primerjavi z julijskim merjenjem agencije Mediana je Tisza v celotni populaciji izgubila 3 odstotne točke volilne baze, medtem ko je Fidesz pridobil enako število točk. Ob tem je opaziti, da se – v nasprotju z julijskim merjenjem Mediane – število volivcev stranke Tisza tokrat ni zmanjšalo v korist manjših strank, temveč je iz tega profitiral Fidesz. To verjetno pomeni, da je Fideszu uspelo znova pritegniti del volivcev, kar je najbrž povezano z aktivizacijo Viktorja Orbána po večmesečnem premoru.

OBNOVILI LAUBHAIMERJEVO VILO V LENDAVI

Po mnenju mnogih je Laubhaimerjeva vila, zgrajena leta 1906, najlepša zgradba v Lendavi in ena najlepših v Pomurju, pravi arhitekturni biser. Pred kratkim so jo obnovili, tako da je spet zasijala v svoji nekdanji lepoti. V njej so prostori Knjižnice Lendava.

JOŽE GABOR

Obnovljeno zgradbo so predali namenu slovenska ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu Suzana Lep Šimenko, madžarski minister za družbene odnose in kulturo Zoltán Tarr, župan lendavske Janez Magyar in direktorica Knjižnice - kulturnega centra Lendava Judit Zagorec - Csuka.

Obnovljeno zgradbo Knjižnice Lendava in pomožno zgradbo ob njej, kjer so uredili mladinski oddelek, so predali namenu slovenska ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu Suzana Lep Šimenko, madžarski minister za družbene odnose in kulturo Zoltan Tarr, župan Občine Lendava Janez Magyar in direktorica Knjižnice - kulturnega centra Lendava Judit Zagorec - Csuka. Ob tem so v lendavski

V knjižnici in na ploščadi pred njo pogosto organizirajo kulturne dogodke.

mestni hiši pripravili še simpozij z naslovom 50 let zgodovine in partnerstva knjižnice Lendava. Pred petdesetimi leti so namreč preselili lendavsko knjižnico v prostore Laubhaimerjeve vile. Bibliotekarka Ines Varga pa je pripravila razstavo z naslovom Od meščanske vile do knjižnice. Na simpoziju so govorili o zgodovini lendavske knjižnice, njeni vlogi pri ohranjanju kulturne dediščine in pomenu sodelovanja, tudi mednarodnega, pri razvoju knjižnične dejavnosti.

Laubhaimerjeve vila je bila zgrajena leta 1906 po načrtu neznanega arhitekta iz Budimpešte. V njej je bival lendavski (takrat Dolnja Lendava) krajevni notar Oszkar Laubhaimer, v njej pa je bil tudi notariat. Med strokovnjaki velja vila za edinstven kulturni spomenik meščanske arhitekture tistega obdobja. Zgradbi dajejo poudarek štirje vogalni stolpiči in baročne kartuše, notranjost pa je opremljena z bogato štukaturo in s secesijskimi barvnimi vitraži. Manjša pomožna zgradba ob njej je bila prazna, z obnovo pa bo namenjena mladim ljubiteljem knjig in kulture sploh. Obe zgradbi sta bili potrebni obnove, saj ju je že načel zob časa, pa tudi stavbno pohištvo je bilo že staro in precej uničeno.

Laubhaimerjeva vila je bila zgrajena leta 1906.

Ob odprtju so govorniki izpostavili pomen lendavske knjižnice za kulturno življenje v občini in tudi za naslednje generacije. V večjezični in večkulturni občini ima tudi posebno vlogo pri ohranjanju slovenskega in madžarskega jezika, spodbujanju bralne kulture ter krepitvi medsebojnega razumevanja.

Lendavski župan Janez Magyar je povedal, da knjižnica že desetletja predstavlja veliko več kot prostor za izposojo knjig. Je prostor znanja, kulture, srečevanj, ustvarjalnosti in povezovanja vseh generacij. Ker je stavba pod spomeniškim varstvom, je prenova zahtevala posebno skrb ter spoštovanje njene arhitekturne vrednosti in zgodovinskega pomena. Z obnovo občina nadaljuje prizadevanja za ohranjanje dragocene stavbne dediščine ter njeno približevanje ljudem in prihodnjim generacijam. Za izvedbo obsežne prenove sta z denarjem iz skupnega sklada pomembno prispevali slovenska in madžarska vlada. Projekt je tako tudi rezultat uspešnega sodelovanja obeh držav, ki s skupnimi vlaganji podpirata ohranjanje kulturne dediščine ter razvoj kulture, znanja in medsebojnega razumevanja.

V pomožni zgradbi so uredili oddelek za mlade.

ZIDINE PRIPOVEJDAJO

MIKI ROŠ

Po drugoj velkoj bojni je Kralestvo Jugoslavijo tak zvana Titova Jugoslavija vöminila. Na, nej se tak zvala, tak so njoj drugi rosagi gučali. Med bojno se je socialistična revolucija godila. Tau je Titona za prvoga glavaša Jugoslavije naprajlo. Kak obečano, vse staro se mora vöminiti. Nemo zdaj dojdavali, ka vse se je vöminilo. Od toga knjige historije pripovejdajo. V tom pisanji škemo od enoga fenomena kaj več prajti, ka njemi eške gnes nisterni zadružni daum (szövetkezeti ház) pravijo. Istina, ka tisti socialistični zadrug že dugo več nega, depa ménje za zidine eške med lidami živé.

Tak so se fotografejrali pri zidanji dauma v vesi Šempas na Krasi. Dosta dokumentov je ostanolo. Tak se vej, ka 16 812 vör dela je za vse vküper trbelo. Vse se je šenki pa z gaulimi rokami delalo.

18. apriliša leta 1948 so Zadružni daum Cven goroprli. 4000 lüdi si ga je poglednot prišlo. Ja, takše se je eške nej zgodilo, ka ves bi tak na velke vküper staupila.

Leto 1947 se je pisalo, gda se v Beogradi zapovej, ka se zadružni daumi morajo začniti delati. Té aj bi v menkši varašaj pa vesnicaj naprajli. Verte so že nut v zadruge (szövetkezetek) silili, zdaj eške svoj daum morajo meti. V nji bi baute bile, kakša krčma ranč tak pa kultura bi v nji svoje mesto najšla. Po plani aj bi v Sloveniji 523 takši daumov najprajli. Na konci so je 350 zozidali.

Zvekšoga so zadružne daume v soboto popaudnevi pa v nedelo dopaudnevi zidali. Zakoj ranč v nedelo, bi se stoj leko pito? Zatoga volo, ka bi nej lidge k meši šli. Ja, jugo-socializem je nej ranč pajdaš s Cerkvov biu. Zvün toga so veške pope s tejm svajüvali, ka na Gospaudov den se tak na velke dela.

Takšen balkon se leko eške gnesden v Lenarti vidi. Doj z njega so lidam pripovejdali, kakše sunce je v lepši dnevaj socializma čaka. Po tom je gvüšno veselica mogla biti.

Kak vögleda, so se v vesi Cven najbole flajsno k deli kcuj vzeli. Zadružni daum Cven za prvoga zgotovlenoga v Sloveniji vala. Samo 55 dnevov dela njim je za tau trbelo. Ja, lidge so na velke v nauve čase vörvali.

V veškom daumi Černelavci skrak Sobote je vse za nekšen guč kredi. Več stare kale na drva nega, po nauvom pod segrejvajo. Tüdi ovak zadružni daum ne bi več mogo svoje funkcije meti. V Černelavcaj več enoga pavra nega, inda pa so v vesi samo verti s svojimi držinami živeli.

Vsikši zadružni daum je mogo fkraj od cerkve stati. S tejm so nauve veške centre delali. Lidge aj v zadružni daum ojdijo, nej pa v cerkev. Tau je velka parola bila. V zadružnom daumi aj se nauvi socialistični düj brüsi. Skur vsikši zadružni daum je više dveri balkon emo. Za velke svetke so lokalni glavaške doj z nji lidam gučali. Velke rejči od toga so se čüle, kak se 1. majuša delo sveti, 29. novembra nauva Jugoslavija se je narodila pa tak naprej pa tak tadale.

Pravijo, ka najbaukše veselice (bálok) so bile za živlenja zadružni daumov. Pijača je sploj nej draga bila, vsi so se radi meli pa za devet mejsecov je dosta več mlajšov v vesi djaukalo. Po veselici so na velke pejneze šteli. Zgučati se je trbelo, za koj do prislüženi pejnezi šli. Leko je do svaje prišlo, depa, lokalni glavaš je na kraji povedo, če pejnezi za mladino, gasilce ali kaj drugoga do šli. Trno popularni so kvizi bili. Od takši, ka so mladi mogli kak največ od socializma vedeti pa takšen kviz, ka mladi verti so se mogli vöpokazati, ka od zemle pa dela na njoj vejo.

Ves Medana je po svojom trno dobrom vini poznana. Na kejpi leko vidimo, ka inda so leko filme ali pa teater tüdi doj z balkona gledali. Plafaun pa eške kaj drugoga nam od toga pripovejda, ka bi pošteno v roké mogli plünoti. Ja, kak indasvejta, ves bi znauva vküper mogla staupiti.

Čas se je obrno, stare šege so se vöminile. Gnesden malo menje kak 300 zadružni daumov v Sloveniji eške vsigdar stodji. Časi so vcejlak drugi, političarge samo eške na volitvaj obačavajo, kak de nam gnauk svejta dobro šlau. Kak se tomi pravi, zadružni daum je drugo funkcijo daubo. Nisterni se gnes kulturni daum zovejo, drugi so si ménje veško-gasilski daum dali. Ja, zadruge, kak so poznane bile, več ne živejo. Če v zadružnom daumi do kakše veselice pride, nostalgija pripovejda, kak so veselice inda dosta baukše bile.

Stari zadružni daum Černelavci je vcejlak na nauvo prejknapravleni. Nisterne tau eške čaka. Kak do se pejnezi najšli, tak bau.

Nauvi časi se tüdi po tejm poznajo, ka več skur ene baute v zadružni daumaj nega. Ja, tista vrajža konkurenca velki bautošov je male baute na nikoj djala. Gnes vsikši takšen daum po svoje vertiva, po svoje živé. Kak si domanji lidge zbrodijo, ka bi nut v njem meli. Vse vküper vcejlak ovak vögleda, kak v tisti prvi lejtaj. V tistom časi, gda se je genau vedlo, ka v zadružnom daumi mora biti.

OSEBNOSTI, KI SO ZAZNAMOVALE POKRAJINO, NA ENEM MESTU

Pomurje je pokrajina, kjer se čas umiri in zlije z neskončno ravnico, ki jo kot tiha skrivnostna nit povezuje reka Mura. To je dežela mehkih meglic, ki se zjutraj dvigajo nad skrivnostnimi rečnimi rokavi, in zlatih pšeničnih polj, ki šepetajo v toplem poletnem vetru. Tukaj zemlja diši po domačnosti, preteklosti in ljubezni, ljudje pa v svojih srcih nosijo neizmerno toplino in melanholijo, ki jo lahko izvabi le zvok cimbal.

MOJCA POLONA VAVPOTIČ

V Pomurju vsak sončni zahod naslika poezijo na širno nebo, štorklje, ki se vračajo na stare dimnike, pa pričajo o večnem krogu življenja in globoki povezanosti človeka z naravo.

Murska Sobota je tiho, a ponosno srce ravnice, mesto, ki ne izčrpava, temveč vabi k umirjenemu poslušanju in občutenju. Ko stopiš na njene ulice, te objame vonj po starodavnih drevesih mestnega parka, kjer mogočni hrasti ob grajskem dvorcu stražijo spomine preteklih stoletij. To je kraj, kjer se meščanska eleganca prepleta z neukrotljivo dušo panonskega podeželja.

Pomurje so skozi zgodovino zaznamovali in oblikovali številni posamezniki, kot so duhovniki, umetniki, znanstveniki, politiki, literati, arhitekti in mnogi drugi; nekateri med njimi še vedno živijo v kolektivnem spominu Pomurcev. V tem času je v Murski Soboti v drevoredu Martina Lutra na ogled razstava Pomurskega muzeja z naslovom Osebnosti Pomurja. Odprli so jo ob poletni muzejski noči, pripravili pa so jo sodelavci Pomurskega muzeja Murska Sobota Branko Kerman, Jelka Pšajd, Mateja Huber, Samo Sankovič, Tadeja Andrejek in Tamara Andrejek. Med 57 imeni iz daljne in bližnje preteklosti so tudi taka, ki ji pozna skoraj vsak izmed nas.

Ideja ulične razstave je bila, da Pomurje kot pokrajino prav z ulično razstavo približa Sobočanom, obiskovalcem in vsem, ki se sprehajajo po tej ploščadi in spoznajo ali se spomnijo na preteklost ter ljudi, ki so sooblikovali ta prostor: bodisi skozi zgodovino, umetnost, kulturo bodisi kakšne bolj akcijske dejavnosti, naravovarstvo, književnost, ki so zaznamovale ta prostor.

Čeprav je regija bolj na obrobju naše dežele, je vendar pomembna, saj je imela t. i. velikane, ki niso spreminjali le območja Prekmurja, temveč širše – slovensko. Skozi stoletja in meglo časa se kot prva, najstarejša podoba te razstave izriše kamnit relief obličja Vibena. Bil je mož rimske besede in zakona, domnevni državni uradnik mogočnega imperija, ki je po panonskih tleh stopal že v davnem 2. stoletju. Iz rimske tišine kamna nato stopimo pred žive barve poznega srednjega veka, kjer nas nagovori Janez Akvila, mojster, ki je s svetlobo in pigmenti vdihnil dušo cerkvenim obokom. Ta potujoči slikar,

rojen pod okriljem Radgone, v zgodovini prekmurske umetnosti zaseda prav posebno, skoraj svetniško mesto.

Med plahimi sencami preteklosti stopimo pred milo podobo grofice Marije Szapáry, žene, katere usoda je nerazdružljivo in usodno stkana z obzidjem soboškega gradu. Mati zadnjega soboškega grofa je v sebi nosila neizmerno plemenitost, saj je kot dvorna dama priljubljene avstrijske cesarice Elizabete, slovite Sisi, s svojo široko dobrodelnostjo osvetljevala širno avstro-ogrsko monarhijo. Žarek te svoje miline pa je nesebično poklonila tudi Murski Soboti. Prav njen odhod v večnost je v sobanah soboškega gradu pomenil zaton nekega obdobja, saj se je z njeno smrtjo dokončno iztekel utrip aktivnega plemiškega življenja na gradu, ki danes – kot ponosni sedež Pomurskega muzeja – varuje spomin nanjo in na svet, ki je odšel z njo. Drobci njihovega družinskega nekdanjega bližča danes dihajo v stalni zbirki muzeja kot tihi pričevalci časa, ko je grad še utripal v plemiškem razkošju. A usoda družinske zapuščine je bila viharna, saj je zaradi nepremišljenih in lahkomiselnih odločitev njenih sinov velik del tega bogastva končal na dražbah in se razgubil med zbiralci. Nato pa se je, kot po nekakšnem čudežu usode, delček tega izgubljenega razkošja za kratek čas vrnil domov – na to priložnostno razstavo v soboški grad, kjer spet živi med istimi stenami kot nekoč. Preostale dragocene predmete, ki so preživeli to vihro usode, danes sicer skrbno varujejo in hranijo v različnih muzejih doma in po svetu.

Med pomembnimi osebnostmi Pomurja nas z iskrivim nasmehom pozdravlja očarljivi svet stripa Mikija Mustra, takoj za njim pa stoji tiha, spoštljiva figura Jožefa Klekla. Z uličnih panojev skorajda odzvanja melanholični zven cimbalskih strun Miške Baranje, družbo pa jim dela modri, globoki mislec dr. Anton Trstenjak. Tukaj je tudi Matija Slavič, duhovnik, teolog in jezikoslovec, čigar beseda in neupogljiva volja sta imeli tisto ključno, zgodovinsko vlogo, ko je bilo treba Prekmurje vrniti v objem matičnega naroda.

Umetniška in kulturna duša Murske Sobote ter celotnega Pomurja je globoko prepojena z melanholijo ravnice, ki jo domačini imenujejo panonska otožnost. Ta tiha melanholija, pomešana z neizmerno ljubeznijo do rojstne grude, je navdihnila nekatere izmed največjih peres slovenske književnosti. Pisatelji in pesniki tega konca sveta niso opisovali le pokrajine; dali so ji glas, ki se dotakne globine človeškega srca. K tej brezčasni družbi pa znova prisede Miško Kranjec – edini slovenski umetnik, ki so mu za njegovo ustvarjanje kar trikrat nadeli venec Prešernove nagrade. Le kdo ne nosi v srcu njegovih del Strici so mi povedali in Povest o dobrih ljudeh? S temi vrsticami je prekmurski živelj, njegovo sveto skromnost, neutrudno delavnost in neskončno srčnost približal vsem Slovencem. In medtem ko se preteklost dotika sedanjosti, njegova domačija v Veliki Polani prav v teh dneh doživlja svojo pomladno prenovo. Zbirka njegovih del in osebnih predmetov, med katerimi stoji njegov stari pisalni stroj, bo kmalu zaživela v povsem novi, osveženi podobi.

Ljudje iz tega predela naše dežele so globoki, potrpežljivi in neskončno topli. Na prvi pogled se morda zdijo tihi in zaprti, a ko se njihovo srce odpre, se začuti gostoljubje, ki nima meja. V njihovem mehkem spevnem govoru odzvanja melodija reke Mure in prekmurske duše, ki zna hkrati jokati od žalosti in se glasno veseliti ob kozarcu dobrega vina. To so ljudje z neizmernim spoštovanjem do tradicije, trmasti v svoji dobroti in povezanosti, ki znajo v vsakem tujcu prepoznati prijatelja in vsakemu popotniku ponuditi košček svojega doma in srca.

Ker pa je duš, ki so zaznamovale to ravnico, preveč, da bi jih lahko ulovili v en sam ulični sprehod, ustvarjalci že tiho snujejo drugi del te zgodbe. Do takrat pa nas ta, prva razstava vabi, da se med njenimi podobami izgubljamo vse do prihodnjega poletja 2027.

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

					AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	DEVIACIJA	GLAVNO MESTO BURGUNDIJE	DUŠA POČKAJ	IGRALKA FURLAN, HČI MIŠE MOLK	IZOBRAŽEVALNI SISTEM	FRANC. PISATELJ ZOLA	LOVEC NA KAČE
					ODDUŠNIK						7	
					DOKAZ O OPRAVLJENEM ŠOLANJU							2
					KATJA JEVŠEK		6	NAŠA MISS LETA 2019 (ŠPELA) / VOZNIK MOPEDA				
					ZLOM, PRELOM / ŽAJFA			3	NAGON, STRAST / OVRATNA PLETENINA			
POMOČ: DUON KATANA ŠESTAK TELOVO	VELIKA, OSAMLJENA SKALA	TV VODITELJICA GIROTTO	NAŠA ATLETA (MATIJA IN MARIJA)	SZENTGOTTHÁRD / SAMURAJSKI MEČ								
NAŠA MISS LETA 1995 (TEJA)						5	PTICA Z VELIKIM REPOM / ZMIKAVT				PRIHOD V PROSTOR	OKUSNA MORSKA RIBA
OBMOČJE, POVRŠINA						SVETO REŠNJE TELO / KRMNA RASTLINA						
NOVEMBER	9								CERKVENI PEVSKI ZBOR	SALMAN RUSHDIE / DOLGO OBDOBJE, VEK		
SANITETNI MATERIAL			8		NALEPKA, OZNAČBA / ANICA ZIDAR							
SLADEK JUŽNI SADEŽ							SORODSTVO			4		
SPAKA					1		AVŠA					

Končna rešitev:

1	2	3	4	1	5	6	7	5	2	8	9	2

Oddaja Slovenski utrinki bo na sporedu **TV Slovenija 1 v četrtek, 12. novembra, ob 14.30**. Ponovitev magazina bo na **TV Slovenija 2 v ponedeljek, 16. novembra, ob 18.10.**

Kratka vsebina:

- Mladinski zbornik Na promenadi
- Mrliška vežica v Števanovcih
- 15. Vražja noč v Andovcih
- Jesenska dekoracija

https://www.rtvslo.si/tv/oddaja/84

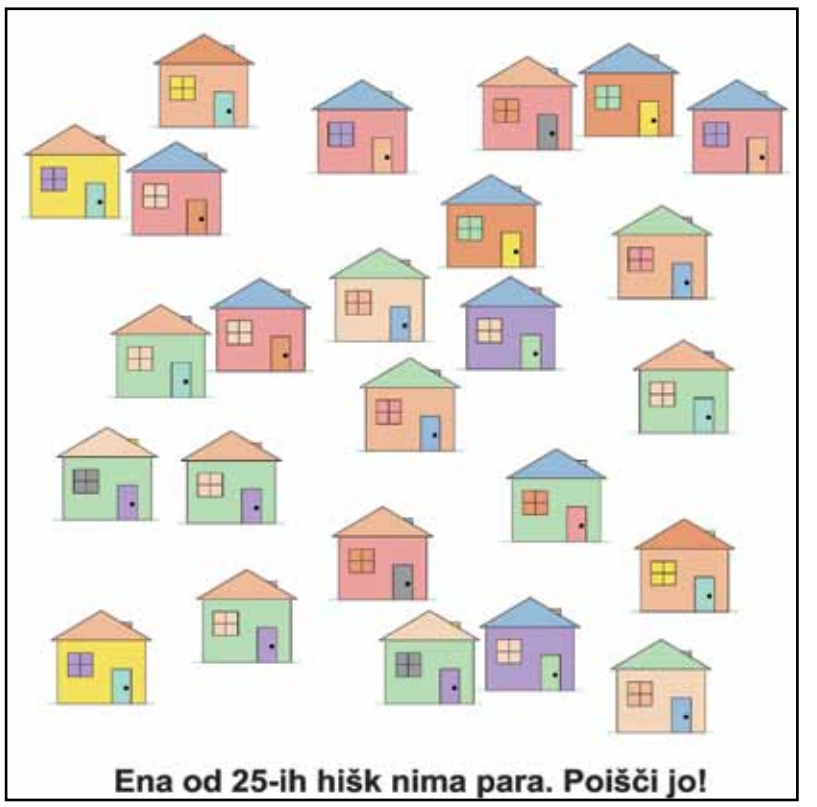
TV SPORED

Na naslednji povezavi najdete pregleden spored TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan:
https://tvspored.delo.si/

SUDOKU

4	2	7	3	6	1			9
6	1	8			9	3	2	
3					2	4		
7	3	2	9	1		5		
	5						9	
		4		7	3	1	8	2
		3	1					4
	7	9	2			6	3	8
2			8	3	7	9	1	5

PODOBNE HIŠKE

NASTOP Z NAŠIMA PADAŠKINJAMA V GORIŠNICI

MARIJANA FODOR

V nedelo, 18. oktaubra 2026, je na programi Koncert ljudskih viž, pesmi in plesa v kulturnom domi v štajerskoj vesnici Gorišnica gorstaupo Porabski trio Zveze Slovencev na Madžarskem in z njimi edna mala skupina iz Drüštva porabski slovenski penzionistov, Duo Rozmarin tö. Od drüštva sem vöprosila dvej ženski, za sterivi sem vejdla, ka dosta pesmi znata že od mladi lejt. Tevi dvej ženski sta sestri Eržika in Ančika Geček z Gorenjoga Sinika.

Kak sta pripovejdali, sta dosta vküper spejvali doma s starišami, cejla familija je dobro znala vse porabske pesmi. Vesela sem bila, ka sta se vzeli za tau, ka déta z nami, s Porabskim trionom na nastop. Zdaj sta oprvim bili dale v Sloveniji, ka bi se pokazali, kak znajo spejvati.

Lepau je bilau, ženski sta fejst dobro gorstaupili. Istina, ka vsakši malo treme má pred nastopom. Depa gda sta začnili spejvati, je vse v redi bilau. Velki aplavz sta dobili in fejst so ji povalili. Če štje baude kakša prilika, ka do edno malo skupino nücali pri kakšnom nastopi, ali do koga zvali na držinsko spejvanje, njive leko vzemeta nastop pa leko spejvata naše indašnje porabske naute.

Hvala jima, ka sta šli z nami na té nastop. Meli smo en lejpi in veseli den.

DVA NASTOPA NA ENO SOBOTO

MARIJANA FODOR

V soboto, 17. oktaubra, je Porabski trio ZSM gorstaupo na dvej kulturni programaj. Popodneva v 16. vöri smo spejvali v štajerski Račaj, kama nas je pozvala Majda Vake, po tistim pa smo v 18. vöri že spejvali v Bogojini. Kulturno drüštvo Jožef Košič Bogojina je tisti den svetilo 50. oblejtnico delüvanja. Občina Štev-anovci in Drüštvo za lepšo ves sta ranč tak bila pozvaniva na tau prireditev, zatok ka so Bogojina in Števanovci 2003. leta podpisali sporazum o pobratenji. Na te lejpi program sta iz Števanovec prišli županja Edit Trajbár in Diána Koszár Nagy od slovenske narodnostne samoprave. Cuj sta bila ešče Joži Koszár in Iluška, njiva sta ranč tak sploj poznaniva v Bogojini, mata dosta spoznancov.

Z veseljom smo sodelovali pri različni programaj, gnauk svejta so naše kulturne dogodke z nastopi obogatile folklorna skupina iz Bogojine pa ženske ljudske pevke iz Števanovec. V našoj vesi, žau, že ne delujejo pesmarce, za toga volo so na nastop pozvali Porabski trio ZSM. Hvala lejpa vsejm našim prijatelom, ka so nas pozvali na te lejpe programe pa smo jim leko zaspejvali naše porabske pesmi.

SREČANJE NA VELEPOSLANIŠTVU V BUDIMPEŠTI

Državna sekretarka na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve RS Tamara Weingerl Požar se je minuli teden v Budimpešti srečala z državno sekretarko na madžarskem zunanjem ministrstvu dr. Kláro Breuer, državnim sekretarjem v kabinetu madžarskega predsednika vlade dr. Andrásem Bíró-Nagyem in zagovornikom slovenske narodne skupnosti v madžarskem parlamentu Karlom Holcem. V ospredju pogovorov so bili krepitev dvostranskega sodelovanja, čezmejne infrastrukturne povezave, aktualne evropske teme in varstvo pravic narodnih manjšin. Med srečanjem je slovenski zagovornik Karel Holec državno sekretarko seznanil s položajem slovenske skupnosti na Madžarskem, aktualnimi vprašanji, ki zadevajo našo skupnost ter programi gospodarskega razvoja in njihovimi doseženimi rezultati.

Porabje
TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

IZHAJA VSAK ČETRTEK

ZALOŽNIK
Zveza Slovencev na Madžarskem

ZA ZALOŽNIKA
Andrea Kovács

GLAVNA IN ODGOVORNA UREDNICA
Nikoletta Vajda-Nagy

NASLOV ZALOŽNIKA IN UREDNIŠTVA
H-9970 Monošter/Szentgotthárd,
Gardonyijeva ul. 1

T: 0036 94/380 767
E: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

TISK
TOPnet, d. o. o.
Kupšinci 49d,
9000 Murska Sobota, Slovenija

ČASOPIS PODPIRAJO
Državna slovenska samouprava, Urad predsednika Vlade Madžarske, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem ter Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Letna naročnina za Madžarsko 2.600 HUF,
za Slovenijo 22 EUR, za druge države 52 EUR oz. 52 USD.

ŠTEVILKA BANČNEGA RAČUNA
HU75 11747068 20019127 00000000
SWIFT koda: OTPVHUHB